

8. Стратегічні напрямки розвитку лісової галузі

До основних стратегічних напрямків розвитку лісової галузі можна віднести такі:

8.1. Ведення лісового господарства на засадах невиснажливого лісокористування та екосистемного підходу

В лісах України деревина заготовлюється при здійсненні рубок головного користування, а також при здійсненні заходів з формування і оздоровлення лісів та інших рубок. Лімітом заготівлі деревини в порядку рубок головного користування є розрахункова лісосіка, яка затверджується з врахуванням принципів безперервності та невиснажливості використання лісових ресурсів і забезпечує екологічно збалансоване лісокористування.

Обсяг заготівлі ліквідної деревини від усіх видів рубок у 2013 р. становив в Україні – 18,0 млн. м³ (у Держлісагентстві – 14,4 млн. м³), в т.ч. від рубок головного користування – 7,8 млн. м³ (у Держлісагентстві – 6,6 млн. м³).

Обсяги лісокористування від рубок головного користування не перевищують розрахункову лісосіку, що забезпечує екологічно збалансоване лісокористування (в Україні – 9,1 млн. м³, у Держлісагентстві – 7,5 млн. м³).

Загальний щорічний приріст деревини в лісах Держлісагентства – 24,6 млн. куб. м., використання приросту у 2013 р. склало 66 відсотків. Потенціальні запаси і можливості українських лісів великі і, на думку спеціалістів та міжнародних експертів, повністю не використовуються. В країнах Європи використання щорічного приросту сягає до 80 відсотків.

Держлісагентством останнім часом проведені роботи по запровадженню концепції наближеного до природи ведення лісового господарства, що забезпечує стає багатofункціональне ведення лісового господарства та лісокористування, вирощування більш стійких і продуктивних різновікових мішаних лісів та більш широке застосування вибіркового систем рубок головного користування і рубок переформування на основі природозберігаючих технологій заготівлі деревини. При цьому зберігається біотичне різноманіття лісових екосистем, характерною є постійна стабільність водоохоронних, захисних, кліматорегулюючих, санітарно-гігієнічних, оздоровчих та інших корисних властивостей лісів. Наближене до природи лісівництво, що має багатовікову історію, але невеликі обсяги впровадження, зараз набуває все більшого поширення в європейських країнах.

8.2. Підвищення рівня екологічної безпеки країни шляхом збільшення лісистості її території за рахунок залісення деградованих, малопродуктивних і техногенно забруднених земель.

Діяльність Держлісагентства спрямована на збереження і розширене відтворення лісів. За останні три роки щорічні середні обсяги відтворення лісів становлять близько 60 тис. га.

На підприємствах лісового господарства функціонують 1,8 тис. постійних і тимчасових розсадників, де вирощують щорічно до 367 млн. шт. стандартного садивного матеріалу.

Обсяги відтворення лісів за останні роки в 1,5 рази перевищують площу зрубів.

Рис. Обсяги створення лісів підприємствами Держлісагентства України

8.3. Запровадження екологобезпечних технологій використання лісових ресурсів.

З метою впровадження екологобезпечних технологій лісозаготівель лісогосподарськими підприємствами проводиться повна заміна гусеничних трелювальних тракторів на нові, сучасні колісні європейського виробництва. Такі трактори при роботі в лісі значно менше порушують лісовий ґрунт і живий надґрунтовий покрив, що мінімізує їх негативний вплив на лісові екосистеми. На лісозаготівельних роботах, де крутизна схилу перевищує 20°, для транспортування деревини використовуються канатні установки. Застосування таких установок дає змогу проводити лісозаготівельні роботи, трелювання деревини з найменшим пошкодженням природного середовища.

8.4. Забезпечення охорони лісів від пожеж, зменшення їх кількості та мінімізація наслідків.

Головною причиною лісових пожеж, як правило, є порушення вимог пожежної безпеки в лісових масивах у період високої і надзвичайної пожежної небезпеки та випалювання рослинності на сільгоспугіддях.

Безпосередньо охорону лісів від пожеж забезпечують понад 1,7 тис. лісництв, 288 лісових пожежних станцій, понад 17 тис. працівників державної лісової охорони. Технічне оснащення: 678 пожежних автомобілів, 156 лісопожежних комплексів на шасі УАЗ, 630 мотопомп, понад 7,8 тис. ранцевих лісових обприскувачів, майже 2,4 тис. радіостанцій тощо.

Створена мережа із 476 пожежно-спостережних веж, з яких 226 обладнано телевізійними системами спостереження. 3,6 млн га лісів охоплюється авіапатрулюванням.

Підприємства Держлісагентства систематично проводять профілактично-роз'яснювальну роботу з населенням стосовно дотримання вимог пожежної безпеки у лісах, виявлення порушників цих вимог і притягнення їх до адміністративної відповідальності.

8.5. Забезпечення охорони лісів від незаконних рубок та інших порушень лісового законодавства (в т.ч. шляхом запровадження єдиної державної системи електронного обліку деревини).

В усіх лісогосподарських підприємствах ресурсних областей України впроваджена

і функціонує єдина державна система електронного обліку деревини, яка забезпечує точний облік лісових ресурсів в online режимі за рахунок маркування деревини спеціальними бирками зі штрих-кодом та застосування мобільних електронних пристроїв при здійсненні облікових операцій в лісових умовах.

Система є ефективним засобом протидії незаконним рубкам деревини, дієвим чинником підвищення ефективності лісогосподарського виробництва за рахунок застосування сучасних логістичних та управлінських рішень, скорочення часу на формування облікової та звітної документації, зменшення простою транспортних засобів, підвищення виходу цінних сортиментів та виробничої дисципліни.

Система дозволяє вести електронний облік із приймання, переміщення, інвентаризації та реалізації деревини. Внесені облікові дані про марковану деревину зберігаються в пам'яті мобільного терміналу (КПК) і за допомогою GSM зв'язку передаються до інформаційно-телекомунікаційної мережі системи з забезпеченням роздрукування первинних облікових документів безпосередньо на лісосіці.

В базі даних системи формується галузевий реєстр походження деревини. користуючись яким працівники державної лісової охорони можуть оперативно встановити легальність деревинних ресурсів та контролювати весь рух деревини від місця заготівлі до кінцевого споживача.

8.6. Здійснення захисту лісів від шкідників і хвороб.

Площа осередків шкідників і хвороб лісових масивів в Україні становить понад 660 тис. га, з них більше 200 тис. га потребує проведення заходів боротьби.

Захистом лісу в Україні займається спеціалізована служба лісозахисту Державного агентства лісових ресурсів. Державні спеціалізовані лісозахисні підприємства забезпечують нагляд, облік шкідників та хвороб лісу, проведення лісопатологічних обстежень, призначають та організовують проведення лісозахисних заходів, надають методичну допомогу з питань лісозахисту.

Пріоритетним напрямком діяльності лісозахисної служби є розробка та впровадження у практику біологічних засобів боротьби зі шкідливими комахами, збудниками коренових гнилей, вирішення проблем захисту лісу від стовбурових шкідників, вирощування біологічно стійких деревостанів.

8.7. Охорона і відтворення мисливських тварин.

В Україні площа мисливських угідь становить 45,9 млн. га, з яких державним мисливським та лісомисливським господарствам надано в користування - 4,8 млн. га (10,6%); користувачам Українського товариства мисливців та рибалок - 29,5 млн. га (64,3%); Товариству військових мисливців та рибалок - 0,36 млн. га (0,8%); користувачам інших форм власності - 11,2 млн. га (24,3%) мисливських угідь.

У мисливському господарстві працює 7,3 тис. осіб.

За даними звітності 2013 року чисельність копитних тварин становить 242 тис. голів. Чисельність хутрових тварин налічує 2 млн. голів, зокрема 1,4 млн. голів зайця русака. Чисельність пернатих становить 10,5 млн. зокрема 354 тис. фазана та 881 тис. сірої куріпки.

8.8. Розвиток лісової інфраструктури, будівництво лісових доріг.

Густота дорожньої мережі у лісах України - 7,3 км на 1 тис. га, зокрема в лісах українських Карпат - 0,5 - 0,6 км на 1 тис. га, тоді як густота дорожньої мережі у лісах країн Європи - 32-36 км на 1 тис. га.

Впродовж 2007-2013 років в Україні побудовано 3245 км лісових доріг, зокрема, у Карпатах понад 1144 км.

Завдяки цьому створено умови для здійснення лісогосподарських робіт із застосуванням еколого-безпечних технологій, оперативного доступу засобів пожежогасіння.

Подальше будівництво лісогосподарських доріг сприятиме виконанню комплексу природоохоронних робіт, покращенню догляду за лісонасадженнями, охорони їх від пожеж, покращенню рекреаційного облаштування лісів, розвитку туризму тощо.

8.9. Підвищення рівня екологічної культури населення (в т.ч. проведення щорічної акції Держлісагентства «Майбутнє лісу в твоїх руках» та інших громадських акцій і заходів).

Підприємства лісової галузі продовжують роботу по збільшенню кількості лісівничо-просвітницьких об'єктів.

На даний час у галузі діє 19 еколого-просвітницьких центрів, 25 музеїв лісу, 355 екологічних стежок, понад 1600 дендропарків та пам'яток природи. У 2013 році створено 20 рекреаційно-просвітницьких пунктів під відкритим небом.

Основним профорієнтаційним засобом для залучення в лісове господарство шкільної молоді є учнівські лісництва. На даний час у галузі налічується 617 шкільних лісництв, в яких навчається 21 тис. дітей.

Для учнівських лісництв на лісогосподарських підприємствах за 2013 рік проведено 455 семінарів, 3 тис. лекцій, 380 конкурсів. Учнями шкільних лісництв під час навчання створено майже 3 тис. га лісових культур, розміщено 28 тис. шпаківень.

До щорічної акції Держлісагентства «Майбутнє лісу в твоїх руках» залучаються широкі кола громадськості, учнівської та студентської молоді, представники центральних і місцевих органів виконавчої влади, народні депутати, представники ЗМІ.

Головний захід Акції - посадка лісу, розпочинається 21 березня, коли відзначається Міжнародний день лісу, і закінчується в День Довкілля. У 2014 році в рамках Акції шляхом лісовідновлення та лісорозведення створено 2,4 тис. га лісових насаджень.

У цей період державні лісогосподарські підприємства проводять заходи для ознайомлення школярів з особливостями вирощування лісів та ведення лісового господарства. Крім того, в рамках Акції у школах лісогосподарські підприємства проводять конкурс на кращий малюнок та кращий твір на тему: «Людина та ліс».

Всього за 2014 рік у громадських лісівничих заходах (посадка, догляд за лісами, заготівля насіння тощо) взяли участь понад 32 тис. чоловік.

8.10. Охорона природи.

Загальна заповідність території України становить 6,1%. Заповідні ліси Держлісагентства становлять третину природно-заповідного фонду держави. 16,6% лісів, підпорядкованих Державному агентству лісових ресурсів України входить до складу об'єктів ПЗФ (станом на 01.01.2014 р.).

За 35 років площа територій та об'єктів природно-заповідного фонду на лісових землях збільшилась у 4 рази (площа із 315 тис. га у 1978 р. до 1258 тис. га).

Частка заповідних лісів загалом в Україні перевищує відповідний показник багатьох європейських країн. Це свідчить про жорсткіші критерії щодо принципів господарювання в лісовому господарстві країни, що відповідає вимогам Всеєвропейської стратегії збереження біологічного й ландшафтного різноманіття. Частка лісів з обмеженим режимом лісокористування, які включають і заповідні території, сягає 51%.

8.11. Нарощування робіт з енергоефективності..

Завдяки послідовній політиці галузі у сфері енергоефективності та енергозбереження у структурі енергоспоживання відбуваються позитивні зміни. Протягом останніх 10-ти років йде поступовий перехід від традиційних до більш економічно вигідних джерел енергії. При цьому суттєво змінилася ситуація у теплоенергетиці та транспорті.

Для теплозабезпечення виробничих і адміністративних приміщень використовується 1637 котлів різної потужності, із них на твердому паливі працює 1402 котла, на природному газі – 235 од.

За рахунок дров паливних, відходів деревообробки та щепи галузь сьогодні на 85 % задовольняє власні потреби у теплозабезпеченні. Частка дров паливних та інших видів первинного палива у структурі споживання енергоресурсів складає понад 30 %, при цьому їх вартість становить тільки 3 % від загальних витрат.

Споживання природного газу знизилося з 1,1 до 0,9 млн. м3, його частка у структурі споживання складає менше 1 %.

Держлісагентство України тримає на постійному контролі питання про об'єкти теплоенергетики, які вимагають заміни, модернізації або реконструкції. Протягом 2014-2015 років підвідомчими підприємствами та установами планується провести заміну, модернізацію та реконструкцію 82 од. теплоенергетичного обладнання із встановленою потужністю 20-1000 кВт, у тому числі 52 од. заплановано оновити у 2014 році.

З метою забезпечення теплоенергетичного обладнання деревним біопаливом, за 2013 рік підприємствами галузі придбано 66 одиниць дровокольних верстатів. Виробничі потужності по виготовленню дров паливних колотих розміщено у підприємствах Вінницького, Волинського, Житомирського, Закарпатського, Івано-Франківського, Київського, Кіровоградського, Львівського, Рівненського, Сумського, Тернопільського, Хмельницького, Черкаського, Чернігівського, Чернівецького обласних управлінь лісового та мисливського господарства.

Протягом минулого року лісгосподарськими підприємствами виготовлено близько 70,1 тис. м3 дров паливних колотих, з яких було реалізовано 54,0 тис. м3. На складах підприємств постійно знаходиться біля 15 тис. м3 дров колотих різної вологості.

На сьогоднішній день діє галузева програма «Підвищення енергоефективності та зменшення споживання енергоресурсів підприємствами, установами та закладами Держлісагентства України на 2010-2015 роки». За час реалізації програми (з 2010 року) загальні витрати енергоресурсів у галузі зменшено на 8 %.

Фінансування заходів програми здійснюється практично тільки за власні кошти лісгосподарських підприємств, загальне фінансування програми становить 21 % від необхідного. Для реалізації програми необхідно залучати кошти держбюджету, місцевих бюджетів та інших інвестиційних коштів.